

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar på betänkandet SOU 2019:35 Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället

(dnr Ku2019/01318/CSM)

Sammanfattning

Studieförbundet Vuxenskolan ställer sig positiva till att demokrativillkor förs in i bidragsgivning på ett liktydigt och samordnat vis. Vi vill dock vara tydliga med att på det sätt som utredningen valt att definiera företrädare och föreläsare kommer att kraftigt inskränka vår möjlighet att genomföra folkbildningsverksamhet som stärker och utvecklar demokratin. Detta gör att hela utredningens ambition får motsatt effekt.

Folkbildningens frihet måste värnas. Ett grundläggande skäl till att samhället stödjer folkbildningen är att den bidrar till en demokratisk utveckling av samhället. Folkbildningen och studieförbunden har i metod och uppdrag att belysa meningsmotsättningar, låta människor mötas och bryta sina åsikter mot varandra för att skapa insikter och lärande. En motsats mot vår verksamhet är att lika åsikter möts och bekräftar varandra.

Vi ska och kommer att ta ansvar för våra arrangemang. Organisationens värdegrund, idé och syfte måste ses som en motvikt till den enskilde föreläsarens eller företrädarens åsikt. Att påföra demokrativillkoren på folkbildningens verksamhet kommer att medföra en rädsla och räddhågsenhet som inte är till gagn för statens syfte med folkbildningen; stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.

Det tåls också att problematisera enskilda myndigheters klåfingrighet kring vad en demokratisk organisation är, när det kommer till hur vi väljer att organisera oss genom t ex relationer mellan olika organisatoriska led eller representation i styrelsen. Även vilken makt och därmed ansvar en organisation har i relation till fristående lokala enheter och samarbetsorganisationer.

Kap 8.1 Utredningens förslag till demokrativillkor

- Studieförbundet Vuxenskolan tillstyrker utredningens förslag till formuleringen av de fyra (4) demokrativillkoren.

Vi vill dock problematisera några av utredningens definitioner och beskrivningar av hur dessa demokrativillkor ska gälla och vilka konsekvenser de ska få. Detta gäller framför allt definitionen på företrädare och organisationens ansvar för föreläsare, vilket vi fördjupar under respektive rubrik nedan.

8.1.1 Organisationens och företrädarnas agerande

- Studieförbundet Vuxenskolan ställer sig bakom utredningens förslag till att formella dokument ska vara en grund till att bedöma demokrativillkoren. Det ska dock begränsas till just demokrativillkorens ramar och inte i övrigt göras bedömningar om organisationens uppbyggnad eller definitioner.

Att organisationen följer och agerar utifrån demokrativillkoren ska kunna styrkas i t ex stadgar och verksamhetsplan. Men hur organisationen väljer att organisera sig genom t ex relationer mellan olika organisatoriska led, representation i styrelsen för den delen hur mål sätts och följs upp, ska inte bedömas av myndigheter vid bidragsgivning.

Företrädare

- Studieförbundet Vuxenskolan ställer sig bakom utredningens förslag till definitionen av att företrädare är personer valda till organisationens förvaltande organ, för att teckna organisationens firma samt har fått det formella uppdraget att företräda organisationen.
- Studieförbundet Vuxenskolan avstyrker utredningens förslag till att definitionen också ska omfatta personer som verkar ideellt, tex som ledare eller för att sprida information.

Det är självklart att personer som av t ex årsmötet valts att företräda organisationen också i demokrativillkoren anses företräda organisationen. Detta omfattar då t ex styrelse. De personerna har då av medlemmarna fått ett förtroende och ska se till organisationens bästa.

Det är självklart att organisationer också ska välja sina företrädare med omsorg och genom utbildning och information stötta företrädarna att utföra sitt uppdrag på bästa sätt, där igenom också verka för organisationens uppdrag och mål.

Vi anser dock att det är att gå för långt att ställa samma krav på en ideellt aktiv som säljer popcorn i en bygdegård, för närvaron på deltagarna i en kör eller vävcirkel eller visar hur en bikupa ser ut, för nya medlemmar i föreningen. Företräderskapet i utredningen måste stå i paritet med individens ansvar, dess möjliga påverkan och vilken maktrelation den har i och till organisationen.

Medlemmar

- Studieförbundet Vuxenskolan menar att det i utredningen och vägledningen måste tydliggöras att studiecirkeldeltagare inte går att likställa med medlem.
- Studieförbundet Vuxenskolan avstyrker utredningens förslag till att definitionen också ska omfatta medlemmar.

Studieförbundet Vuxenskolan har inga enskilda medlemmar, eftersom utredningen inte särskilt berört studieförbundens cirkeldeltagare, ser vi sen stor risk att medlem och cirkeldeltagare likställs i den situation där staten eller kommun/region ska bedöma demokrativillkoret. Detta skulle få

förödande konsekvenser för den fria folkbildningsverksamheten och kan inte accepteras. Detta måste tydliggöras i utredningens material och vägledning.

Det är omöjligt för en organisation att ta ansvar för vad en enskild medlem säger eller gör i ett sammanhang, där hen säger sig företräda organisationen. När en reporter från lokaltidningen intervjuar en medlem efter en aktivitet, så kommer artikeln referera till organisationen på ett sätt som enligt utredningsförslaget kan anses vara organisationen till last. Detta trots att organisationen inte gett den enskilde medlemmen något mandat att uttala sig å organisationens vägnar.

Föreläsare

- Studieförbundet Vuxenskolan avstyrker utredningens förslag till demokrativillkor

Ett grundläggande skäl till att samhället stödjer folkbildningen är att den bidrar till en demokratisk utveckling av samhället. Folkbildningen och studieförbunden har i metod och uppdrag att belysa meningsmotsättningar, låta människor mötas och bryta sina åsikter mot varandra för att skapa insikter och lärande. Folkbildningen är duktiga på att hantera värderingsmotsättningar och värdekonflikter på ett respektfullt och ansvarsfullt sätt, oavsett om det handlar om vargjakt, tiggeriförbud eller att gömma flyktingar. Detta uppdrag är en central del i en demokratisk samhällsutveckling och demokrativillkorsutredningens skrivning riskerar att allvarligt inskränka i detta.

Som Erik Amnå skriver i rapporten "När tilliten prövas - en studie av studieförbundet Ibn Rushds samhällsbidrag"

"När allt kommer omkring är statsbidragsberättigad folkbildning ett intellektuellt och andligt högriskprojekt med oviss utgång. Något paradoxalt behöver folkbildningen en större frihetsgrad än andra mottagare av demokratibidrag. Annars kan den inte förverkliga den tolerans, mångfald och nyfikenhet som den bygger på."

Folkbildningens frihet måste värnas. Vi ska och kommer att ta ansvar för våra arrangemang. Vi är kritiska i våra bokningar och använder vår metod för att skapa lärande och insikter.

Organisationens värdegrund, idé och syfte måste ses som en motvikt till en enskild föreläsares åsikt.

Att påföra demokrativillkoren på folkbildningens verksamhet kommer att medföra en rädsla för att hamna på fel sida om utredningens mycket otydliga gränsdragning och därmed kommer anordnaren att välja att inte lyfta känsliga värderingsmotsättningar och värdekonflikter över huvud taget. Detta, om något motverkar vår demokrati.

Att ge organisationen ansvar för en enskild föreläsare och likställa den med företrädare för organisationen måste alltså tas bort från utredningens förslag.

Samarbetsorganisationer, riksorganisationer och paraplyorganisationer

- Studieförbundet Vuxenskolan vill ytterligare problematisera utredningens förslag till demokrativillkor för samarbetsorganisationer, riksorganisationer och paraplyorganisationer. Detta bör utredas ytterligare och kompletteras i skrivningarna kring när en organisation t ex kidnappas eller kuppas av en annan agenda.
- Studieförbundet Vuxenskolan avstyrker utredningens förslag till att definitionen också ska omfatta sina medlems- eller lokalföreningars företrädare med hänvisning till organisationens bristande möjlighet att påverka det på demokratisk väg.

Generellt är detta inget problem, med en stark värdegrund och en demokratisk organisation som grund, kommer samverkan att ske med andra organisationer som överensstämmer med demokrativillkoren. Dock finns alltid en risk att organisationer kidnappas och rörelser sker långsamt åt fel håll. Att då gå efter strategin att stanna kvar i samverkan eller behålla medlems- eller lokalföreningen för att påverka inifrån och återställa så väl idé och uppdrag som att följa demokrativillkoren måste kunna gå inom ramen för demokrativillkoren. Detta i motsatt till att lämna samverkande organisationen eller medlems- och lokalföreningen med ett, kanske under många år, upparbetat kapital i så väl varumärke som ekonomisk likviditet, är kontraproduktivt.

Att definitionen också ska omfatta organisationens medlems- eller lokalföreningars företrädare är inte förenligt med att vara en demokratisk organisation. Om en lokalförenings årsmöte utsett en ordförande som bryter mot demokrativillkoren kommer alltid organisationen att göra vad den kan för att få till ett entledigande eller avståndstagande. Detta både för varumärkets- och verksamhetens skull. Men att vara slutligen ansvarig för företrädaren är inte möjligt att kombinera med att vara en demokratisk organisation där företrädare väljs på årsmötet för respektive medlems- eller lokalförening.

8.1.2 Inom ramen för verksamheten

- Studieförbundet Vuxenskolan vill även här avstyrka utredningens förslag till att definitionen av företrädare ska omfatta personer som inte har utsetts av organisationens beslutande organ.

Se argumentation under 8.1.1, Företrädare.

8.1.4 Icke-diskriminering och alla människors lika värde

- Studieförbundet Vuxenskolan ställer sig bakom utredningens förslag till att principerna om icke-diskriminering och alla människors lika värde i en vid definition ska vara villkorat för statligt stöd.
- Studieförbundet Vuxenskolan ställer sig också bakom utredningens förslag till att jämställdhet självklart ska omfattas av icke-diskriminering och alla människors lika värde och därmed också villkorat för statligt stöd.

8.1.6 Det demokratiska styrelseskicket

- Studieförbundet Vuxenskolan ställer sig bakom utredningens förslag till att civil olydnad, dvs. aktivism genom vägran att följa lag eller myndighetsbeslut utan att använda våld, ska vara förenliga med demokrativillkoret.

Vi vill vara tydliga med att uppmaningar till brott, våldsamma aktioner eller sabotage etc. inte ingår i begreppet civil olydnad. Det ska definieras precis så som utredningen skriver, dvs. aktivism genom vägran att följa lag eller myndighetsbeslut utan att använda våld med syfte att bevara eller upprätta demokratiska värden.

Detta är en del i utvecklingen av vår demokrati och också på många sätt så som särskilt utsatta personer eller grupper har fått till en förändring av samhället. Studieförbundet Vuxenskolan startades genom en civil olydnad om bildningscirkel som inte var godkända av kyrkans starka män. Vi ser idag skolkande unga som driver på utvecklingen av en hållbar värld.

8.1.7 Särskilda skäl

- Studieförbundet Vuxenskolan tillstyrker utredningens förslag och bedömning till särskilda skäl.

Det är mycket viktigt att i en bedömning av om organisationen kan lastas för vad enskilda företrädare och medlemmar gör och säger, också följa just demokratiska principer. En organisation bör kunna stå fri från agerandet om organisationen t ex har gjort kontroller inför rekryteringen, utbildat personerna och när det hänt, tagit avstånd från händelsen. Organisationens stadgar och principer måste väga tungt i bedömningen, huruvida organisationen gjort adekvata åtgärder. Detta måste bedömas från fall till fall, men bör ha organisationens interndemokrati högt i värderingen.

2019-10-30

Ulrika Heie, förbundsordförande
Studieförbundet Vuxenskolan